

AGENDA LISABONA (1999-2004)

LISABON STRATEGY (1999-2004)

Claudiu PORUMBĂCEAN

Catedra de Științe Politice și Administrative, Facultatea de Științe Umaniste, Politice și Administrative, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Tel: 0040-257-282324

E-mail: claudiupp@yahoo.com

ABSTRACT

Nowadays, the European Union has to face serious difficulties and controversies regarding its spreading dimension. In May 2004 something unprecedented happened: the European Union expended itself accepting ten new member states. The extension was not only a geographical one, but a political and economic one. Lisabon Strategy is in working progress and its results, so far, have not been extremely satisfactory. The Treaty Establishing a Constitution for Europe is in ratification progress, this process facing serious impediments and raising some doubts after its rejection in two member states (The Netherlands and France). In this complex situation, the European Union is facing, itself, some important challenges. Some of them are regarding external policies and international relations, the European Union being one of the most important economic agents worldwide, and some of them are regarding the internal aspects, like the reformation and the efficiency of the institutions and policies.

Key words: the European Union, Lisabon Strategy, The Treaty Establishing a Constitution for Europe, external policies, internal policies, institutional efficiency

Dintre toate proiectele de creare a unor instituții și politici integratoare la nivel regional, Uniunea Europeană este, fără îndoială, cel mai avansat și de succes. “Inventată” în primă fază sub forma unui proiect economic, Comunitatea Europeană s-a dezvoltat treptat, ajungându-se astăzi la un complex organism de instituții și politici.

Dar Uniunea Europeană traversează în prezent o perioadă dificilă, de contestații privind dimensiunea adâncirii și a lărgirii. În mai 2004, a avut loc o extindere fără precedent, cu zece noi state membre. Extinderea s-a realizat nu doar în termeni geografici, ci și politico-economici. Agenda Lisabona se află în plin proces de derulare, cu rezultate până acum nu extrem de satisfăcătoare. La rândul său, Tratatul Constituțional este în curs de ratificare, procesul întâmpinând însă obstacole serioase și ridicând mari semne de întrebare după respingerea sa în două dintre statele membre (Olanda și Franța). În acest context complex, UE se confruntă cu provocări extrem de serioase. Unele vizează politicile și relațiile externe, Uniunea fiind unul din jucătorii importanți de pe scena economiei mondiale. Altele sunt de natură internă, legate fiind de aspecte privind democrația, eficiența și reforma instituțiilor și politicilor UE într-o formulă extinsă.

Acest material analizează unul din cele mai importante proiecte ale Uniunii Europene din perioada acesteia: Strategia Lisabona.

Dintre instituțiile europene, Comisia este cea care se iese în evidență ca un adevărat motor al Uniunii. Această instituție este organul executiv al Uniunii Europene, având rolul de a întocmi proiecte de legi și de a monitoriza aplicarea acestora. Comisia este un organ al Comunităților Europene, independent de statele membre, având deci un caracter cu adevărat supranațional. Această instituție a fost condusă în perioada 1999-2002 de italianul Romano Prodi. În timpul Comisiei Prodi a fost întocmită Strategia Lisabona, proiect lansat în 2000 pe 10 ani, având ca obiectiv să facă din UE cea mai competitivă și mai dinamică arie economică din lume. Acest obiectiv urmărește revitalizarea economică, socială și de mediu a UE. Astfel o economie mai puternică, bazată pe cunoaștere, urma să stimuleze crearea de noi locuri de muncă și inițierea unor

politici de mediu care să asigure dezvoltarea susținută și solidaritatea socială. La 13 decembrie 2007, la Lisabona, șefii de stat și de guvern ai celor 27 de state membre au semnat noul tratat. Acesta va pune la dispoziția Uniunii Europene instituții moderne și metode de lucru optimizate pentru a face față, în mod eficient, provocărilor lumii contemporane. Într-o lume în evoluție rapidă, europenii așteaptă de la UE abordarea unor probleme precum globalizarea, schimbările climatice și demografice, securitatea și energia. Tratatul de la Lisabona va consolida democrația în UE, precum și capacitatea acesteia de a promova, zi de zi, interesele cetățenilor săi.

În 50 de ani, Europa s-a schimbat, la fel ca întreaga lume. Astăzi, mai mult ca niciodată, într-o lume globalizată în evoluție constantă, Europa trebuie să facă față unor noi provocări. Europa secolului al XXI-lea se confruntă cu o serie de provocări: mondializarea economiei, evoluția demografică, schimbările climatice, aprovizionarea cu energie sau noile amenințări la adresa securității.

Statele membre nu mai sunt în măsură să facă față singure tuturor acestor probleme fără frontiere. Pentru a găsi soluții și a răspunde preocupărilor cetățenilor, este necesar un efort colectiv la nivel european. Europa trebuie să se modernizeze, să dispună de instrumente eficiente și coerente, adaptate nu numai la funcționarea unei Uniuni recent extinse de la 15 la 27 de state membre, ci și la transformările rapide prin care trece lumea de astăzi. Prin urmare, regulile conviețuirii, înscrise în tratate, trebuie revizuite.

Acesta este obiectivul tratatului semnat la Lisabona, la 13 decembrie 2007. Ținând cont de evoluțiile politice, economice și sociale și dorind, în același timp, să răspundă aspirațiilor europenilor, șefii de stat și de guvern au decis asupra unor noi reguli referitoare la amploarea și modalitățile acțiunii viitoare a Uniunii. Astfel, Tratatul de la Lisabona va permite adaptarea instituțiilor europene și a metodelor lor de lucru, precum și consolidarea legitimității democratice a Uniunii și a valorilor sale fundamentale.

Tratatul de la Lisabona este rezultatul negocierilor între statele membre, reunite în cadrul unei conferințe interguvernamentale, la lucrările căreia au participat Comisia Europeană și Parlamentul European. Înainte de a putea intra în vigoare, acest tratat va trebui să fie ratificat de fiecare dintre cele 27 de state membre, conform propriilor reguli constituționale.

Obiectivul pe care și l-au stabilit statele membre este ca Tratatul să intre în vigoare la 1 ianuarie 2009, cu numai câteva luni înaintea alegerilor pentru Parlamentul European.

Proiectul lansat în 2000, agenda Lisabona, este analizat în cele ce urmează. Astfel avem în vedere contextul apariției Agendei Lisabona și obiectivele acesteia. Dar Agenda Lisabona nu s-a dovedit a fi o reușită (sau cel puțin doar una parțială) astfel că avem în vedere revizuirea realizată mai târziu și măsurile luate pentru realizarea acesteia. Un ultim punct al lucrării analizează situația României în contextul integrării europene și a obiectivelor stabilite în Strategia Lisabona.

Contextul apariției Agendei Lisabona

În declarația sa, Schuman a menționat faptul că unitatea europeană nu se va realiza dintr-o dată, ci în etape: “Europa nu se va realiza dintr-o dată și nici nu va fi o construcție completă; se va face prin realizări concrete, creând la început o solidaritate de facto”. Pentru început, trebuia eliminată ostilitatea dintre Franța și Germania, iar în vederea realizării acestui fapt, Schuman a propus ca industria franceză și cea germană de cărbune și oțel să fie plasate sub conducerea unei “înalte Autorități, a cărei decizie să devină obligatorie pentru Franța, Germania și celelalte țări care vor adera³⁸”. Acest pas o dată realizat nu numai că făcea de neimaginat un război între Franța și Germania, dar din punct de vedere material, un război între cele două state ar fi fost de-a dreptul imposibil³⁹.

Deși această organizație era deschisă tuturor statelor europene care doreau să devină membri, doar patru state au acceptat: pe de-o parte Italia, care dorea să obțină respectul din partea celorlalte state și stabilitatea economică și politică, iar pe de altă parte țările Benelux (Belgia,

³⁸ IRINA MOROIANU-ZLĂTESCU, RADU C. DEMETRESCU, *Drept instituțional european*, Editura Olimp, București, 1999, p. 4.

³⁹ Declarația Schuman, <http://europa.eu.int/abc/symbols/9-may/declen.htm>, sept., 2009.

Olanda, Luxemburg) care, fiind mici și, drept urmare, vulnerabile în fața celorlalte țări europene, fuseseră de două ori invadate de Germania⁴⁰, depindeau foarte mult de exporturi și considerau că singurul mod în care puteau să aibă un cuvânt de spus pe scena internațională și, în același timp, să-și asigure securitatea, era prin aderarea la o organizație regională de dimensiuni mai mari.

Celelalte guverne europene, din diferite motive, nu au acceptat să ia parte: Spania și Portugalia erau la acea vreme dictaturi și nu arătau vreun interes față de cooperarea internațională; în Danemarca și Norvegia amintirea ocupației germane era încă prezentă; Austria, Suedia și Finlanda erau hotărâte să rămână neutre; Irlanda avea o economie bazată pe agricultură și deci nu avea prea multe de câștigat din această asociere și, în plus, era legată de Marea Britanie din punct de vedere economic. În schimb, Marea Britanie avea încă interese în afara Europei, legate de colonii, exporta o cantitate foarte mică de oțel în Europa, iar noul guvern laburist tocmai naționalizase industriile cărbunelui și oțelului și nu agreea caracterul supranațional al propunerii lui Schuman⁴¹.

Comunitatea Europeană gestionează ea însăși o legislație, aplicată direct cetățenilor europeni, conferindu-le acestora drepturi specifice. Limitată, în prima sa formă, la deschiderea Pieței Comune a Cărbunelui și Oțelului între cele șase state fondatoare (Franța, R. F. Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg și Italia), Comunitatea a fost pentru început o inițiativă de pace, reușind să asocieze într-un ansamblu instituțional, subordonat principiului egalității, atât învinșii, cât și învingătorii europeni ai ultimului război mondial.

Cele șase state membre ale CECO erau de părere că integrarea industriilor cărbunelui și oțelului fusese de mare folos în procesul de integrare interstatală, dar devenea din ce în ce mai dificil să se dezvolte aceste sectoare în mod izolat. Întâlnirea celor șase membri la Messina, în Italia, în iunie 1955 s-a încheiat printr-o rezoluție în care se afirma necesitatea “relansării” ideii europene. Cele șase state au fost de acord cu propunerea Beneluxului de “a lucra împreună în vederea stabilirii unei Europe unite prin dezvoltarea instituțiilor comune, fuziunea progresivă a economiilor naționale, crearea unei piețe unice și armonizarea progresivă a politicilor sociale”. În acest scop, s-a creat un Comitet Interguvernamental de Experți, prezidat de ministrul de externe belgian Paul-Henri Spaak. Raportul acestuia (cunoscut sub numele de Raportul Spaak) a constituit baza negocierilor desfășurate la Bruxelles, finalizate prin semnarea, la 25 martie 1957, la Roma, a Tratatului Constitutiv al Comunității Economice Europene (CEE) și a Tratatului Constitutiv al Comunității Europene a Energiei Atomice (EURATOM). Cele două tratate au intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958, cuprinzând aceleași șase state ca și CECO. Începând cu această dată putem vorbi de existența a trei Comunități Europene: Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului, Comunitatea Economică Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice⁴².

Prin Tratatul de la Roma privind crearea CEE, cele șase state membre au decis crearea unei piețe comune și armonizarea politicilor lor economice. Crearea pieței comune urma să se realizeze pe o perioadă de 12 ani, prin intermediul următoarelor măsuri: înlăturarea treptată a tuturor restricțiilor din calea comerțului intern, stabilirea unui tarif extern comun față de terți, reducerea barierele la circulația persoanelor, serviciilor și capitalurilor între țările membre, dezvoltarea unei politici agricole și a unei politici de transport comune, precum și crearea unui Fond Social European și a unei Bănci Europene de Investiții. Tratatul EURATOM, în schimb, avea ca obiectiv crearea unei piețe comune pentru energia atomică, dar această Comunitate a rămas un actor secundar în procesul de integrare, axându-se în principal pe cercetare.

În 1954, Adunarea Națională a Franței a refuzat să ratifice proiectul unei armate europene, dar în 1957, cei șase membri au decis să constituie o Comunitate Economică bazată pe libera circulație a mărfurilor, serviciilor și persoanelor, taxele vamale fiind suprimate la 1 iulie 1968, iar politicile comune, în primul rând cea agricolă și cea comercială, constituindu-se chiar în decursul aceluiași deceniu. Succesele repurtate de cei șase au determinat Marea Britanie, Danemarca și

⁴⁰A. FUEREA, *Drept instituțional comunitar european. Partea generală*, Editura ALL Beck, București, 2003, p. 16.

⁴¹ LEONARD DICK, *Ghidul Uniunii Europene*, Editura Teora, București, 2001, p. 24.

⁴² GHEORGHE IORDAN BĂRBULESCU, *Uniunea Europeană - Aprofundare și extindere*, Editura Trei, București, 2001, p.73

Irlanda să li se alăture la capătul unor negocieri dificile, cărora Franța generalului De Gaulle le-a opus veto-ul său de două ori în 1967.

Deși au întâmpinat probleme în calea realizării obiectivelor propuse, în perioada 1958-1973 s-au înregistrat rezultate considerabile pe calea adâncirii procesului de integrare. Potrivit Tratatului de la Roma, Comunitatea Economică Europeană urma să se realizeze treptat, în două etape⁴³: prima etapă, cea a uniunii vamale, implica asigurarea liberei circulații a mărfurilor, în timp ce în a doua etapă, cea a uniunii economice și monetare, urma să se realizeze libera circulație a serviciilor, a capitalurilor și a forței de muncă, precum și adoptarea unei monede unice. Într-o etapă viitoare se prevedea și realizarea uniunii politice a țărilor membre.

Prima lărgire a Comunității, al cărei număr a crescut de la șase la nouă, s-a produs în 1973, simultan cu o diversificare a sarcinilor Comunității și prin lansarea unor noi politici: cea socială, cea regională și cea referitoare la mediul înconjurător. La începutul anilor '70, o dată cu suspendarea convertibilității dolarului în aur, s-a impus necesitatea unei convergențe economice și cea a unei uniuni monetare, într-un mod cu atât mai stringent, cu cât epoca de mare instabilitate mondială a fost agravată de șocurile petroliere din 1973 și 1979. Realizarea în 1979 a Sistemului Monetar European a contribuit mult la stabilizarea ratelor de schimb inspirând statelor membre politici de austeritate, ce le-au permis să mențină între ele legăturile de solidaritate și disciplină, cerute de un spațiu economic deschis.

În 1981 și în 1986, aderarea Greciei, Spaniei și Portugaliei a întărit flancul sudic al Comunității, conturând cu tot mai multă pregnanță nevoia realizării unor programe structurale, destinate să reducă diferențele între nivelurile de dezvoltare economică a celor doisprezece. Simultan, Comunitatea s-a afirmat pe plan internațional, întărind relațiile sale contractuale încheiate cu țările din sudul Mediteranei, cu țările din Asia, Caraibe și Pacific, asociate prin cele patru convenții de la Lome (Togo) între anii 1975 și 1989.

Deși realizarea unei piețe unice a fost prevăzută în tratatul original al Comunității Europene, progresul înregistrat a fost lent. Acest lucru s-a schimbat cu ocazia intrării în vigoare a Actului Unic European la 1 iulie 1987, care stabilește data realizării definitive a Pieței Unice la 31 decembrie 1992, prevăzând mișcarea liberă a bunurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor pe tot cuprinsul Comunității⁴⁴.

Plecând de la o Carte Albă, prezentată în 1985 Parlamentului European de către Comisia Europeană, prezidată de Jacques Delors, Comunitatea a hotărât încheierea procesului de constituire a Pieței Interne Unice (Marea Piață Comunitară), până la sfârșitul anului 1992. Dispozițiile legislative ce îngăduie concretizarea acestui ambițios obiectiv au fost consacrate de Actul Unic European, semnat la 18 februarie 1986 și intrat în vigoare la 1 iulie 1987.

Elanul renăscut al construcției comunitare a determinat Turcia (1987), Austria (1989), Suedia (1991) și Finlanda (1992) să candideze la adeziune. Prăbușirea Zidului Berlinului, urmată de reunificarea germană, precum și democratizarea din țărilor din Europa Centrală și de Răsărit, eliberate de sub tutela Uniunii Sovietice (care s-a autodizolvat în 1991) au adus profunde transformări structurii politice a continentului începând cu anul 1990.

Actul Unic a schimbat modul în care deciziile erau luate de către Consiliul de Miniștri. Anterior Actului Unic, majoritatea hotărârilor erau supuse deciziei unanime a Consiliului, dinamismul lucrărilor fiind încetinit de faptul că miniștri dintr-o țară sau alta adoptau o atitudine protecționistă și votau împotriva legislației absolut necesare realizării deplinei piețe comune. Actul Unic prevede un vot majoritar cu privire la toate hotărârile necesare realizării Pieței Unice (cu excepția domeniului fiscal și a mișcării libere a persoanelor), permițând Comisiei să-și continue mai rapid drumul concretizărilor practice.

Un principiu de bază al Actului este acela al subsidiarității, conform căruia, rolul Comunității constă în luarea de decizii privind ansamblul statelor membre, decizii luate în mod colectiv; cele care sunt suprimate la nivel național sau regional rămân numai în răspunderea statelor

⁴³ OCTAVIAN MANOLACHE, *Tratat de drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 21.

⁴⁴ *Ibidem.*, p. 42.

membre.

Legile și regulamentele necesare realizării unei atmosfere de “fair-play”, aplicate la nivelul firmelor și al libertății de stabilire într-un loc sau altul, urmau să permită oamenilor să creeze întreprinderi proprii în alte state membre, conducând în același timp la armonizarea nivelului tehnic al taxelor, legislației, transportului și recunoașterii reciproce a diplomelor. Nivelurile de manufacturare, tehnologiile de fabricație, siguranța piețelor, măsurile de protecție pentru muncitori și consumatori, liberalizarea pieței capitalurilor trebuiau coroborate, în vederea evitării oricăror motive de degradare a mărfurilor, de lezare a ciclului productiv și comercial, ca și a atingerii mai rapide a scopurilor comunitare economice. Succesul procesului este reflectat de faptul că majoritatea legilor au fost aprobate și chiar adoptate de sistemul legislativ al fiecărui stat, trecându-se la aplicarea lor concretă în viața economică. Piața Internă Unică a celor 374 de milioane de oameni cuprinși în Comunitate beneficia de structuri economice de elită, de prețuri de cost scăzute pentru firmele capabile să vândă pe această piață⁴⁵.

Conștienți de decalajul care se crease între Japonia, SUA pe de o parte și țările pieței comune pe de altă parte, liderii celor douăsprezece țări comunitare au reușit să treacă peste divergențele care îi separau și, reuniți în cadrul Consiliului Europei de la Maastricht (Olanda) în 9-10 decembrie 1991, să semneze cel mai important document de la constituirea Comunității Europene (1957) și până în prezent. Este vorba despre tratatul care instituie “ Uniunea Economică și Monetară”, până la sfârșitul anului 1999, când se dorea o recunoaștere deplină a Statelor Unite ale Europei ca bloc integraționist, cu o putere politică, economică și chiar militară ce ar putea rivaliza cu cea a Statelor Unite ale Americii⁴⁶.

Procesul de apropiere a punctelor de vedere divergente s-a încheiat cu rezervarea unui statut special Marii Britanii, foarte reticentă la ideea ca Piața Comună să devină un superstat federal și ca monedele naționale să fie înlocuite cu o singură monedă comună. Tratatul care punea bazele Comunității a fost înlocuit la 1 ianuarie 1993 cu Tratatul asupra

Uniunii Europene. Din punct de vedere politic, blocajele s-au datorat guvernărilor “naționaliste”: *Charles de Gaulle* în deceniul șapte și urmașul său *Georges Pompidou* în Franța, *Margaret Thatcher* în deceniul nouă în Marea Britanie⁴⁷.

Dorința de a îmbunătăți performanțele economice a fost esențială în elaborarea politicii pe termen lung a UE încă din 1980. Nevoia de a combate efectele „euro-sclerozei” la mijlocul anilor '80 a determinat elaborarea *Programului Pieței Unice* și a *Raportului Padoa-Schioppa* (1987). Acest raport a avut un impact deosebit deoarece a pus bazele teoretice ale creșterii economice durabile, prin delimitarea celor *trei piloni* pe care se sprijină economia europeană:

- Piața Unică, cu rolul de a îmbunătăți eficiența economică;
- un sistem monetar eficient, care să asigure stabilitatea monetară;
- un buget comun extins, pentru sprijinirea coeziunii economice.

O percepție similară a stat ulterior la baza elaborării *Agendei Lisabona*, la începutul acestui deceniu. În principal, diferențele între Programul Pieței Interne (1985) și Strategia Lisabona (2000) au în vedere deplasarea din zona obiectivelor intermediare clar stabilite, a mijloacelor și instrumentelor precis determinate, către obiective mai largi și instrumente “soft”.

Uniunea Europeană și-a stabilit la Summit-ul de la Lisabona din 2000 un obiectiv ambițios: atingerea până în 2010 a gradului de cea mai competitivă economie mondială. Ținta este atât de îndrăzneată încât a fost întâmpinată încă din momentul propunerii cu destula neîncredere. Poziția SUA părea atunci, și de altfel este și acum, aproape de neatins. Din această cauză, la summit-ul UE din martie 2004 s-a luat decizia creării unei echipe de experți care să analizeze situația aplicării *Agendei Lisabona* și să propună un set de măsuri pentru ajutorarea ei.

⁴⁵ ION JINGA. *Uniunea Europeană. Realități și perspective*, Editura Lumina Lex, București, 1999, p. 53.

⁴⁶ V. MARCU, N. DEACONU, *Drept instituțional comunitar european*, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 97.

⁴⁷ A. FUEREA, *Manualul Uniunii Europene*, Editura Univers Juridic, București, 2004, p.67.

Obiectivele Agendei

Strategia Lisabona este un proiect lansat în 2000, pe 10 ani, având ca obiectiv să facă din UE cea mai competitivă și mai dinamică arie economică din lume. Este un obiectiv care urmărește revitalizarea economică, socială și de mediu a UE. O economie mai puternică, bazată pe cunoaștere, va stimula crearea de noi locuri de muncă și inițierea unor politici de mediu care să asigure dezvoltarea susținută și solidaritatea socială.

Modul în care sunt gestionate politicile comune ale UE reprezintă, în ultimii ani, unul din cele mai dezbătute subiecte. Tot mai evident este faptul că îmbunătățirea guvernării economice este esențială pentru creșterea performanțelor economice europene, de vreme ce deficiențele instituționale și administrative împiedică înregistrarea de performanțe economice. În plus, acțiunile în sensul sporirii eficienței guvernării devin cu atât mai importante în contextul extinderii. Îngrijorările privind modul de administrare al UE, reforma instituțională, au stat în centrul dezbaterilor purtate în cadrul Convenției privind viitorul Europei. Deoarece extinderea va duce la creșterea eterogenității Uniunii se pune problema dacă un sistem uniform de reguli și proceduri mai poate fi aplicat în cazul unei realități tot mai diverse.

Consiliul European de la Lisabona, martie 2000, a stabilit ca **obiectiv strategic**, pentru următorii 10 ani, transformarea UE în „cea mai competitivă și dinamică economie din lume, bazată pe cunoaștere, pe asigurarea unui număr sporit de locuri de muncă și a unei mai mari coeziuni sociale (*growth, stability, cohesion*)”. Scopul acestei strategii este de a permite recuperarea decalajului economic care separă SUA de UE, prin accentul pus pe economia bazată pe cunoaștere, concept cuprinzător, care include inovația, societatea informațională și capitalul uman.

În absența unor competențe și instrumente posibil de utilizat pentru atingerea acestor obiective, un accent tot mai important este pus pe coordonarea politicilor naționale. Lisabona a adus sub aceeași umbrelă abordări anterioare, cunoscute sub denumirea de „procesele” Luxemburg, Cardiff și Koln privind politicile de ocupare a forței de muncă, piețele produselor și legăturile dintre politicile micro și macro-economice. Instrumentul politic propus poartă numele de „metoda deschisă de coordonare” (*open method of coordination*)⁴⁸. Strategia Lisabona a identificat un număr de obiective politice, împărțite într-o măsură mai mare sau mai mică de toate statele Uniunii. S-a luat și decizia ca fiecare Consiliu European de primăvară să monitorizeze procesul prin evaluarea performanțelor atinse de către statele membre.

Deși Strategia Lisabona a identificat un număr important de obiective politice, în cazul majorității acestora, *responsabilitățile rămân la nivelul statelor membre* și multe din acțiunile necesare depind de comportamentul agenților economici naționali. În fapt, Strategia Lisabona se aplică unor domenii care au rămas până acum în afara procesului integrării europene, precum educația, cercetarea, inovarea, crearea de noi firme, piața muncii, bunăstarea populației.

Obiectivele Strategiei Lisabona (SL):

- dezvoltarea unei economii dinamice, bazate pe cunoaștere;
- intensificare ratei de creștere economică;
- creșterea gradului de ocupare al forței de muncă;
- modernizarea sistemului de protecție socială;
- promovarea dezvoltării durabile și a protecției mediului.

Strategia are opt componente, fiecare cu efecte semnificative asupra competitivității naționale:

1. crearea unei societăți informaționale, accesibile tuturor;
2. crearea unei arii europene a inovării, cercetării și dezvoltării;
3. liberalizarea pieței unice și întărirea politicii în domeniul concurenței și a ajutoarelor de stat;
4. construirea unor rețele industriale (de infrastructură) în domeniul telecomunicațiilor, utilităților și transporturilor;

⁴⁸ GABRIELA DRAGAN, *Uniunea Europeană între federalism și interguvernamentalism. Politici comune ale UE*, ed. Economică, București, 2005, p. 79

5. crearea unor servicii financiare eficiente și integrate;
6. îmbunătățirea politicii sociale prin creșterea gradului de pregătire a forței de muncă, scăderea șomajului și modernizarea mecanismelor de protecție socială;
7. asigurarea unei dezvoltări durabile.

Unul din scopurile strategiei Lisabona este asigurarea unei forțe de muncă calificată, bine pregătită și competitivă. În același timp, Agenda Lisabona face legătura între formarea unei forțe de muncă calificate, bine pregătite și flexibile și pregătirea continuă și încurajarea populației să se înscrie la programe de educație superioară, instruirea angajaților de către companii. În paralel, un obiectiv important al Agendei este de a moderniza sistemele europene de protecție socială, dintre care unele tind să devină nedurabile pe termen lung și să creeze presiuni asupra finanțelor publice. Sistemele de pensii în particular trebuie reformate pentru a evita deficitele care determină scurgerea unor resurse importante de la alte priorități cum ar fi investițiile în capitalul uman.

Un punct foarte important al Agendei Lisabona este dezvoltarea durabilă și politica de mediu. De la introducerea sa în Tratatul din 1997, dezvoltarea durabilă este recunoscută ca fiind un scop deosebit de important pentru UE. Adoptarea, în iunie 2001, a Strategiei UE pentru Dezvoltare Durabilă la Consiliul European de la Gotheburg marchează un punct de turnură: necesitatea de a continua, într-un mod echilibrat, creșterea economică, îmbunătățirea socială și protecția mediului a fost transpusă într-un set de obiective și acțiuni detaliate. În același timp, prin decizia statelor membre, agenda de la Lisabona a fost completată cu un al treilea pilon cu privire la mediu.

În anul 2002, Consiliul și Parlamentul European a adoptat al Șaselea Program de Acțiuni privind Mediul (EAP), stabilind foaia de parcurs a politicii europene de mediu pentru următorii zece ani. Al șaselea EAP este principalul instrument prin care se pot atinge obiectivele Strategiei pentru Dezvoltare Durabilă privind mediul. Se stabilesc obiective ambițioase, de cele mai multe ori cuantificabile, ce subliniază angajamentele pe termen lung ale Uniunii în ceea ce privește protecția mediului și, în consecință, se stabilește un cadru convențional pentru sectoarele public și privat din Europa și din restul lumii. Această secțiune este structurată în jurul a patru probleme prioritare ale celui de-al șaselea EAP (schimbarea climatică, natura și biodiversitatea, managementul resurselor și mediul și sănătatea).

Dar scopurile stabilite în Agenda Lisabona au fost atinse doar parțial sau deloc. Consiliul European de la Bruxelles, din martie 2004, a invitat Comisia să conducă realizarea unei analize privind evoluțiile înregistrate în intervalul 2000-2004. Comisia a încredințat aceasta sarcină lui Wim Kok, fost prim-ministru al Olandei, care a coordonat activitatea grupului la nivel înalt. Grupul s-a reunit de șase ori și și-a prezentat concluziile în noiembrie 2004. Raportul a fost menit să devină un instrument în pregătirea *Mid Term Review*, realizată în cadrul Consiliului European din primăvara anului 2005. Publicat în noiembrie 2004 și intitulat „*încălcarea provocărilor. Strategia Lisabona pentru creștere și ocuparea forței de muncă*”, raportul a fost realizat de un grup de specialiști, coordonat de Wim Kok. Documentul amintit ajunge la concluzia că rezultatele obținute până în acel moment de statele membre sunt relativ dezamăgitoare și că apare ca necesară adoptarea unei noi Agende Lisabona. Raportul trece în revistă atât provocările externe (competiția internațională, provocarea Asiei - în special, cea venită dinspre China și India, dar și a SUA), cât și pe cele interne (îmbătrânirea populației, pe fondul scăderii natalității și creșterii speranței de viață), precum și provocarea reprezentată de extinderea spre est.

Cauzele rezultatelor dezamăgitoare înregistrate în acești patru ani sunt multiple, decisivă fiind însă lipsa unor acțiuni politice determinante, existența unei coordonări insuficiente și a unor priorități conflictuale. Economia UE, care crește mult mai lent decât economia SUA, înregistrează și o productivitate a muncii mult mai redusă, cauzele fiind considerate a fi atât investițiile insuficiente pentru cercetare-dezvoltare și educație, cât și incapacitatea cercetării europene de a transforma inovațiile în produse comercializabile, persistența unor tehnologii industriale medii, dar și a unui număr de ore lucrătoare pe persoană în continuă scădere.

Conform Raportului W. Kok, depășirea acestui moment de criză se poate realiza numai prin acțiuni convergente și interconectate, susținute de toate statele membre și îndreptate în următoarele

cinci domenii (*Facing the challenges, 2004*):

1. *societatea cunoașterii*: gradul de atractivitate al domeniului cercetării trebuie să crească, prin transformarea C+D într-o prioritate de prim rang și prin promovarea intensă a tehnologiilor informaționale și de comunicație;
2. *piața internă*: definitivarea pieței interne pentru bunuri și capital și acțiuni urgente pentru crearea unei piețe unice a serviciilor;
3. *climatul de afaceri*: reducerea barierelor administrative, îmbunătățirea calității legislației, facilități pentru înființarea de noi firme, crearea unui mediu de afaceri mult mai încurajator;
4. *piața muncii*: aplicarea rapidă a recomandărilor făcute de European *Employment Taskforce*; dezvoltarea de strategii pentru învățarea continuă și creșterea duratei de viață active; realizarea de parteneriate pentru creștere și ocupare a forței de muncă;
5. *susținerea măsurilor de protecție a mediului*: răspândirea eco-inovațiilor și susținerea eco-industriei; promovarea de politici care permit îmbunătățiri pe termen lung și susținute ale productivității prin eco-eficiență.

De asemenea, Raportul Wim Kok atrage atenția asupra rolului important care revine politicilor naționale, dar și asupra faptului că, atât politicile naționale cât și cele ale UE, trebuie să reflecte mai bine obiectivele Lisabona.

Pentru a asigura respectarea responsabilităților asumate de către statele membre, noua abordare va avea în vedere următoarele trei axe:

- mai multă coerență și predictibilitate între politici și participanți;
- îmbunătățirea procesului de transpunere a obiectivelor prin implicarea parlamentelor naționale și a partenerilor sociali;
- o mai clară comunicare asupra obiectivelor și realizărilor.

În acest sens, Raportul propune o mai mare implicare din partea instituțiilor comunitare, dar și naționale, recomandând următoarele:

- *Consiliul European* să preia conducerea în monitorizarea strategiei Lisabona;
- *Statele membre* să pregătească programe naționale prin care să se asigure angajarea efectivă a cetățenilor și agenților economici în acest proces;
- *Comisia Europeană*, prin politici și acțiuni concrete, să susțină tot acest proces prin revizuirea, realizarea de rapoarte și stimularea progreselor;
- *Parlamentul European* va trebui să joace un rol mai activ prin monitorizarea performanțelor;
- *Partenerii sociali europeni* vor trebui să-și asume responsabilități și să participe activ în implementarea strategiei.

Conform Raportului, numai prin măsuri hotărâte, modelul economic și social propus de UE, care combină productivitatea, coeziunea socială cu un angajament susținut în direcția măsurilor de protecție a mediului, precum și accentul pus de strategia Lisabona asupra creșterii și ocupării forței de muncă, se va putea dovedi viabil.

Trecând dincolo de concluziile și recomandările acestui document, trebuie totuși reamintit faptul că la nivelul UE există o mare diversitate în materie de eficiență economică, de vreme ce unele state membre au realizat chiar mai mult decât a propus strategia Lisabona (exemplul statelor nordice fiind cel mai elocvent), în vreme ce alte state europene au rămas considerabil în urmă. Fără a exista o formulă miraculoasă, principiile Agendei Lisabona (investiții în capital uman, în cercetare-dezvoltare, în inovare, în consolidarea pieței interne etc), reprezintă totuși ingrediente de nelipsit în asigurarea creșterii și prosperității economice.

Conform criteriilor Agendei Lisabona, cele mai competitive state europene sunt cele trei state nordice, Finlanda, Danemarca și Suedia, care înregistrează cele mai ridicate scoruri în cazul a trei criterii: rețele industriale, servicii financiare și dezvoltare durabilă. Marea Britanie, țara care ocupă a patra poziție în acest clasament, a obținut locul doi în sectorul serviciilor financiare și primul loc la calitatea mediului de afaceri și reglementărilor din sectorul antreprenorial. Poziția sa este totuși determinată de scorurile înregistrate în cazul politicii sociale, sectorului inovării și cercetării-dezvoltării.

Analizată în funcție de criteriile Lisabona, SUA ocupă a patra poziție, după țările nordice. SUA înregistrează cele mai ridicate scoruri în cazul inovării și mediului de afaceri, domenii esențiale în cazul creșterii economice și competitivității, cu punctaje mai mari decât cele obținute de statele nordice.

Metoda deschisă de coordonare reprezintă instrumentul folosit pentru a *coordona acțiunile decidenților* politici din statele membre în vederea asigurării coerenței cu obiectivele comune. Se pornește de la premisa că în timp decidenții vor stabili un dialog fructuos, de coordonare deschisă (în sensul că nu se urmărește atingerea unui singur tip de rezultate).

Noul *instrument* se caracterizează prin:

- determinarea unor *ghiduri pentru politicile naționale*;
- stabilirea unor *indicatori* care să măsoare performanțele naționale în raport cu cele mai bune evoluții;
- solicitarea adresată statelor de a *adopta planuri naționale de acțiune* prin care să fie implementate aceste ghiduri;
- *monitorizarea și evaluarea rezultatelor*.

Rezistența către viitoare transferuri de competențe se va reflecta în noi modele de cooperare voluntară, rețele și alte forme de coordonare „soft”, ceea ce reprezintă o depărtare semnificativă de alegerea tradițională dintre delegare și autonomie. În măsura în care, Strategia Lisabona necesită mai degrabă forme de intervenție prin intermediul stimulentei (decât a interdicțiilor), reușita implică și acțiuni paralele ale autorităților naționale, drept care, tot mai mult se așteaptă de la nivelurile intermediare ale metodelor de guvernare, respectiv angajamentul și coordonarea.

Agenda Lisabona revizuită

Deși fostul președinte al Comisiei, Romano Prodi, nu a ezitat să numească strategia Lisabona drept un „mare eșec”, noul președinte al Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, și-a fixat ca prioritate lansarea unei noi *Strategii pentru creștere economică și ocupare a forței de muncă*, document care a fost prezentat la 2 februarie 2005.

Abordarea propusă are în vedere nevoia de a reinstaura dinamismul economiei europene și de a crea condiții pentru relansarea pieței muncii. Președintele Comisiei a subliniat nevoia urgentă de schimbare în contextul concurenței globale și a îmbătrânirii populației. Creșterea economică, a subliniat Barroso, se ridică la 2%, în timp ce în aceeași perioadă SUA au înregistrat un ritm de 3.5% iar economiile emergente, precum China și India, continuă să progreseze extrem de rapid (Buletin Integrare Europeană, 9 februarie 2005).

Principalele zece puncte ale programului prezentat de președintele Comisiei, Jose Manuel Barroso, pentru relansarea Strategiei Lisabona:

- renunțarea la obiectivul ca UE să devină cea mai competitivă economie din lume, bazată pe cunoaștere;
- numirea în fiecare stat membru a unui „domn/doamnă Lisabona”;
- alocarea a 3% din PIB pentru cercetare-dezvoltare;
- asigurarea unor piețe competitive și deschise în interiorul UE;
- îmbunătățirea flexibilității pieței muncii prin înlăturarea obstacolelor în calea mobilității forței de muncă;
- crearea unui adevărat „Institut European al Tehnologiei”, pentru atragerea celor mai importanți cercetători din lume;
- acțiuni în direcția desăvârșirii pieței interne;
- extinderea și îmbunătățirea infrastructurii europene;
- înregistrarea de progrese în instituirea unei taxe corporative;
- modalități mai simple de raportare - anual se va publica numai un raport Lisabona, la nivel UE și, respectiv, la nivel național.

La întrebarea „de ce ar trebui să funcționeze de această dată Strategia Lisabona”, Barroso a arătat că ea reprezintă „diagnosticul corect și medicamentul potrivit” și că nu există o altă alternativă credibilă, însă, pentru a fi obținute rezultate credibile este esențial ca toți actorii europeni

și naționali să conlucreze (*Buletin Integrare Europeană*, 9.02.2005).

Agenda Lisabona a reprezentat răspunsul pe care UE a încercat să-l ofere sfidărilor competitive venite dinspre acele state ale economiei mondiale care oferă produse de calitate ridicată și la costuri reduse. O componentă importantă a acestei strategii a reprezentat-o desăvârșirea pieței interne (în special cea a serviciilor), cu scopul declarat de a dinamiza economia europeană.

În plus, Agenda Lisabona a fost completată prin reforme structurale realizate la nivel național, în special în domeniul fiscal sau al pieței muncii.

După primii cinci ani, rezultatele au fost mai degrabă dezamăgitoare. Deși, în ultimii ani, guvernării au acționat în sensul reducerii ponderii fiscale sau a restricțiilor de pe piața muncii, măsurile luate nu au fost suficiente pentru a determina o creștere semnificativă a PIB. În aceste condiții apare riscul ca insuccesul înregistrat în implementarea Strategiei Lisabona să ducă la o resurrecție a politicilor protecționiste în spațiul UE, care poate duce însă la reducerea eficienței economice.

România și Agenda Lisabona

Agenda Lisabona poate părea un lux pentru România în momentul de față. Bazele structurale ale economiei nu sunt foarte puternice, echilibrul extern este asigurat în principal de banii trimiși de românii din străinătate, intermedierea financiară este insuficient dezvoltată, activitățile agricole sunt departe de a fi eficiente în ansamblu, politica de concurență nu a rezolvat încă în mod eficient problema acordării ajutoarelor de stat, iar liberalizarea prețurilor la utilități este departe de a fi finalizată. În aceste condiții, efortul de a înainta în direcția unei economii bazate pe cunoaștere, când România nu a consolidat încă economia de piață, este o încercare îndrăznească⁴⁹. Cu toate acestea, efortul trebuie făcut; în primul rând pentru că Agenda Lisabona este cotate foarte sus pe lista priorităților Uniunii Europene; și în al doilea rând, deoarece o economie bazată pe cunoaștere reprezintă șansa României de a adăuga mai multă valoare produselor și serviciilor sale pe termen mediu și lung. Cu toate că nu este obligatorie, Agenda Lisabona este complementară evoluției necesare economiei românești și se referă la majoritatea sferelor politicii publice.

Dar agenda Lisabona este foarte complexă și prioritățile sale pot fi interpretate în mod diferit de către fiecare țară: în timp ce UE este mult mai preocupată de coeziunea socială, crearea de locuri de muncă și sprijin pentru cercetare-dezvoltare, România mai are încă mult de lucru la capitolul desființare locuri de muncă (prin restructurare), scăderea inflației și îmbunătățirea mediului de afaceri. Asimilarea tehnologiei este mai importantă pentru România, pe termen scurt, decât crearea tehnologiei - deoarece, indiferent de cât de mult se dorește, etapele dezvoltării nu pot fi sărite atât de repede. În confirmarea stării actuale a economiei românești, indicatorii de pătrundere a cunoașterii (incluzând extinderea societății informaționale) progresează mai repede, în timp ce mulți indicatori de creare a cunoașterii sunt încă neperformanți.

România a făcut în ultimii ani progrese în diverse domenii din agenda Lisabona. Dar aceste progrese trebuie judecate în plan intern deoarece România se află încă departe de performanțele UE-25 la multe din obiectivele agendei Lisabona.

Raportul Grupului de Economie Aplicată (GEA) face o serie de recomandări privind strategia care ar trebui avută în vedere de România. Astfel în domeniul politici fiscale și bugetare este nevoie de o reformă consistentă a cheltuielilor publice pentru îmbunătățirea prioritizării lor și pentru a le redirecționa către domenii care să întărească capitalul uman al țării, infrastructura și capacitatea administrativă. În același timp este foarte importantă programarea bugetară multi-anuală. În domeniul politicii monetare se prevede că participarea la etapa preliminară adoptării monedei euro ar trebui avută în vedere abia după 2010.

Un alt punct în care guvernul român ar trebui să ia măsuri este politica de concurență și de

---

⁴⁹ Grupul de Economie Aplicată (GEA), Centrul Român de Politici Economice (CEROPE), *ROMÂNIA ȘI AGENDA LISABONA- aderarea la UE și competitivitatea economică, raport, noiembrie 2004, disponibil la <http://www.gea.org.ro/documente/ro/lisabona/romaniasiagendalisabona15%20nov.pdf>, sept. 2009.*

liberalizare. În acest domeniu ajutoarele de stat ar trebui redirecționate către domeniului de Cercetare-Dezvoltare (C-D). Pentru aceasta autoritățile care se ocupă de politica de concurență ar trebui să aibă mai multă putere și o independență mai mare. Tot în domeniul de Cercetare dezvoltare ar trebui să existe un organism independent de consultanță pentru a umple golul actual între nivelele executiv și strategic în sistemul românesc de inovare. În ceea ce privește politica socială și a locurilor de muncă există o serie de probleme care trebuie remediate. Astfel componentele nesalariale pentru costurile muncii trebuie diminuate, în special pentru muncile cu calificare redusă. În același timp ar trebui încurajată învățarea pe toată durata vieții;

În ceea ce privește politicile maroeconomice se prevede că economia românească va crește, în medie, cu un procent estimativ de 5% PIB în următorii cinci ani. Acest ritm de creștere va fi impulsivat mai ales de investițiile străine directe (ISD) și de consumul intern. ISD (incluzând transferul de know-how și management) vor crește în mod constant pe măsură ce România își îmbunătățește rating-urile de credit și păstrează o forță de muncă relativ ieftină, în timp ce expansiunea veniturilor va întreține cererea internă, jucând un rol important în diminuarea diferențelor de nivel de trai față de UE.

Pentru a asigura coerența politicilor privind competitivitatea, UE a înființat un singur consiliu al competitivității prin gruparea Pieței Interne, Industriei și Cercetării, printr-o decizie a Consiliului Europei în iunie 2002 la Sevilla. În martie 2004, la Bruxelles, Consiliul Europei a reiterat faptul că atât competitivitatea, cât și cultura antreprenorială și inovarea sunt condiții definitorii pentru creștere.

Una dintre prioritățile UE, derivate din Agenda Lisabona este finalizarea pieței interne. Un raport recent comandat de Președintele Comisiei Europene concluzionează că piața unică și politica activă de concurență rămân pietrele de temelie ale eforturilor UE de a îmbunătăți performanțele de creștere ale Europei. Asigurarea liberei circulații a mărfurilor, serviciilor, capitalului și forței de muncă și buna funcționare a fiecărei piețe naționale sunt precondiții pentru a ajunge la competitivitate.

Până acum, România, în mod firesc, s-a concentrat mai mult asupra reformei interne decât asupra problemelor transfrontaliere, așa cum este piața internă. Pentru România prima fază firească pentru a acoperi decalajul față de statele membre UE a fost să implementeze transformările necesare pentru construcția unei economii de piață funcționale. Comisia Europeană a considerat în Raportul de Țară 2004 că această primă fază este aproape terminată. Cu toate acestea după 2004 România a mai avut de luat măsuri importante în ceea ce privește politica privind concurența și liberalizarea pieței.

În ciuda progreselor reliefate și de ultimul raport din mai 2006 România trebuie să se alinieze la strategia Uniunii Europene pentru regenerarea economică, la strategia socială și la cea de mediu. Succesul transformării economiei României depinde de îmbunătățirea potențialului de creștere. În acest context, elementele cheie pentru creșterea competitivității sunt sporirea productivității, întărirea pieței prin reforme și acordarea de prioritate inovării și spiritului antreprenorial.

Piața românească trebuie să funcționeze eficient și pentru aceasta trebuie prevenite și înlăturate distorsiunile cauzate de acțiunile companiilor sau autorităților publice. Firmele pot fi eficiente doar dacă acționează într-un mediu echitabil de competiție.

România a ajuns în pragul aderării, iar asta se datorează și fostului guvern, și Comisiei Prodi. Guvernul Năstase a reușit să încheie negocierile pe ultima sută de metri. Clauza de salvagardare a fost o dovada că se voia neapărat încheierea negocierilor, încă sub Comisia Prodi-Verheugen. Și ei voiau asta, România voia și ea neapărat să încheie cu ei negocierile (cu membrii Comisiei Prodi), nu cu succesorii lor. Verheugen a fost totuși criticat că a anunțat încheierea negocierilor înainte de alegeri, că ar fi favorizat PSD. Ceea ce a contat a fost că Prodi și Verheugen voiau să încheie negocierile pentru că urmau să iasă din funcții. Că alegerile au avut loc în decembrie a fost, de fapt, o coincidență. Negocierile s-ar fi încheiat oricum. Altminteri ar fi fost continuate cu Comisia Barroso-Rehn și parțial cu un alt personal. Comisia Prodi-Verheugen a avut

o atitudine foarte pozitivă față de aderarea României și Bulgariei. Vedea mai bine decât actuala Comisie legătura dintre Cehia, Slovacia, Polonia și România și Bulgaria.

CONCLUZII

Capitalul principal al României și Bulgariei a fost tocmai argumentul că „aparțineau aceluiași grup”, că li s-a făcut aceeași promisiune la începutul anilor '90. Cu cât ar fi trecut mai mult timp, cu atât mai puțin ar fi contat acest argument. Deja în Uniunea Europeană erau voci care spuneau „mai bine ca România și Bulgaria să mai aștepte, să intre odată cu Croația”. Dacă negocierile ar fi continuat cu noua Comisie, nu am fi văzut probabil aceeași cursă contra cronometru.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂRBULESCU, GHEORGHE IORDAN, *Uniunea Europeană - Aprofundare și extindere*, Editura Trei, București, 2001;
2. DICK, LEONARD, *Ghidul Uniunii Europene*, Editura Teora, București, 2001;
3. DRAGAN, GABRIELA, *Uniunea Europeana între federalism și interguvernamentalism. Politici comune ale UE*, ed. Economică, București, 2005;
4. FUEREA, A., *Drept instituțional comunitar european. Partea generală*, Editura ALL Beck, București, 2003;
5. FUEREA, A., *Manualul Uniunii Europene*, Editura Univers Juridic, București, 2004;
6. JINGA, ION. *Uniunea Europeană. Realități și perspective*, Editura Lumina Lex, București, 1999;
7. MANOLACHE, OCTAVIAN., *Tratat de drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2006;
8. MARCU, V., DEACONU, N., *Drept instituțional comunitar european*, Editura Lumina Lex, București, 2002;
9. MOROIANU-ZLĂTESCU, IRINA, DEMETRESCU, RADU C, *Drept instituțional european*, Editura Olimp, București, 1999;
10. Declarația Schuman, <http://europa.eu.int/abc/symbols/9-may/declen.htm> , sept., 2009;
11. <http://www.gea.org.ro/documente/ro/lisabona/romaniasiagendalisabona15%20nov.pdf>, sept. 2009.